

*Peter Chardon Brooks Adams,
1848–1927*

Autor: Greg Johnson

Kdo byl Brooks Adams?

Brooks Adams byl americký historik a kritik kapitalismu z klasicky republikánských, agrárnických [1] a populistických pozic.

Brooks Adams se narodil do rodiny plné význačných osobností. Jeho pradědečkem byl druhý prezident USA John Adams, dědečkem prezident John Quincy Adams a otcem pak diplomat Charles Francis Adams. Jeho bratr Henry byl také historik a filozof, jehož teorie dějin byla Brooksovým dílem do jisté míry ovlivněna.

Jeho *opus magnum* *The Law of Civilization and Decay: An Essay on History*, (*Zákonitosti civilizace a úpadku: Eseje o dějinách*) jsou nepostradatelné pro pochopení ekonomických teorií třetí cesty, konkrétně pak klasicky republikánských/populistických kritik **kapitalismu** ve jménu zachování svobody a soukromého vlastnictví.

Aristotelés ve své *Politice* tvrdí, že pokud si chce společnost zachovat svobodu, potřebuje mít početnou střední třídu, již má na mysli vlastníky nemovitostí, kteří pracují sami na sebe a ne pro někoho jiného. Od Aristotelových dob až do 20. století se většina lidí zabývala obděláváním půdy, a proto střední třída vždy sestávala především z drobných rolníků.

Otázka zachování svobody tak nutně vyvstávala v kontextu především zemědělské ekonomiky. Načerpaná poučení se však dají vztáhnout i na střední třídu ve společnostech postagrárních.

Brooksova kniha *Zákonitosti civilizace a úpadku: Eseje o dějinách*

V úvodní kapitole „Římané“ Adams ukazuje, jak kapitalismus zničil Řím. Ten se opíral o sílu své vrstvy svobodných vlastníků půdy. **Drobné zemědělce** ([*Roman*] *yeomanry*), z jejichž řad se rekrutovali legionáři, kteří Římu časem vydobyli největší říši starověku. Adams dospívá hned k několika pozoruhodným závěrům.

Řím tak podle něj nikdy neměl aristokracii v pravém slova, tedy vládnoucí elitu selektovanou pro svou výjimečnou ctnost, odvahu a státnické nadání. Římská elita od počátku byla oligarchická či plutokratická, definovaná svým majetkem. Dokud poskytovalo řadové obyvatelstvo oligarchii účinnou protiváhu, dokázali svobodní vlastníci půdy ze své elity udělat vládkyni celého světa.

Oligarchie však časem úplně triumfovala, což mělo za následek nejprve zničení římské střední třídy, poté impéria – a nakonec i oligarchů samých.

Římská oligarchie zlikvidovala římské rolníky třemi hospodářskými nástroji: (1) lichvou, (2) deflací a (3) importem laciné pracovní síly.

Obdělávání půdy je ošidné povolání, rolník totiž může zničit nejen výjimečně špatná, ale i nadmíru dobrá úroda. (Po té obvykle spadnou ceny pod úroveň výrobních nákladů). Rolníci si proto často musejí vypůjčovat peníze. Ve starém Římě se však peníze půjčovaly lichvářsky: úrok býval vysoký, časté tak bylo i nesplácení.

Když dlužník nesplácel, mohl přijít nejen o svůj majetek, ale často propadal také život jeho samého i s rodinou, protože dlužníci někdy museli splácet půjčky otroctvím svým i dědiců.

Celý problém dále zhoršovala deflace. V antickém Římě se platilo zlatými a stříbrnými mincemi. Jak říše expandovala, proudilo do ní nesmírné množství ukořistěného zlata a stříbra z bohatého Východu. Většina z něj se však na Východ zase vracela výměnou za přepychové zboží jako hedvábí, koření, sklo a voňavky. Tyto peníze se však nevracely do Říma, který toho moc nevyvážel.

Navíc koncové země původu jako Čína a Indie beztak byly z dosahu římských legií.

Jak se snižovalo množství peněz v oběhu, začala růst cena peněz, což znamenalo nominální pokles cen vyjádřených v této měně (pokud se tedy nezvýšila produkce). Při deflaci se obtížněji splácejí půjčky, jelikož člověk musí každým rokem pracovat usilovněji a usilovněji, aby vydělal tentýž nominální objem peněz potřebný ke splácení svého dluhu.

V reakci na deflaci se tak Římané uchylovali k opakované devalvaci svého oběživa. Postupně dospěli až k úplnému stažení stříbrných mincí a zavedení čistě zlatého standardu – s naprosto ničivými následky. Zlatý standard nahrává deflaci, protože nabídka zlata obvykle roste jen pomalu a navíc mizí z oběhu v podobě šperků, náboženských obětí a kvůli křečkování.

Před objevem moderní měny s nuceným oběhem byl zlatý standard nejoblíbenější monetární politikou poskytovatelů půjček, kterým deflace vyhovovala. Proto se také mezi populisty 19. století rozšířila podpora bimetalismu: zlatých a stříbrných peněz. Karel Veliký zavedl libru šterlinku – doslova **libru stříbra** – jako evropský peněžní standard. Tím zvrátil deflační vývoj, který na Západě probíhal vlastně už od zrušení stříbrného **denáru** v roce 220 n. l.

Nevídané úspěchy římských rolníků na bitevním poli navíc vedly k jejich domácí zkáze. Římanům se při svých vítězstvích nezdálo podařilo zotročit celé národy a tito otroci se stali lacinou pracovní silou, která umožnit velkým vlastníkům půdy prodávat za nižší ceny než menší rolníci. A když se v roce 30 př. n. l. stal součástí říše i Egypt se svou nevídaně úrodnou půdou obdělávanou zuboženými **feláhy**, zazvonil římskému rolníkovi umíráček.

Adams popisuje úplné vylidnění celých oblastí Itálie: Rolníci umírali hlady, opouštěli svou půdu a proudili do měst jako žebráci a proletáři – nebo prostě bez potomků umírali.

Jak ale Adams ukazuje, římský systém nezničil jen římskou střední třídu, ale časem také plutokraty. Už v čase Augustovy vlády totiž začaly mnohé přední římské rodiny vymírat: s tím jak vydávaly stále více energie na vydělávání peněz a jejich výměnu za nejrůznější požitky, už jim jí nezbývalo dost na plození potomstva. Koncem druhého století už pak ani římscí císaři nepocházeli z římské krve.

Zánik západní říše podle všeho nepřežil jediný slavný rod římské historie. V Byzanci zanikly všechny staré šlechtické rodiny nejpozději počátkem osmého století.

Řím ale vlastně nikdy nebyl národem, jednotným lidem – mnohem spíš šlo o systém, mašinerii. Už od svého vzniku získával podle svých vlastních zakládacích mýtů Řím obyvatelstvo otevřením bran uprchlíkům z ostatních měst a **únosem Sabine**. Někdo ale samozřejmě ony brány nejprve musel otevřít, takže existovalo společné římské náboženství, kultura a identita.

Římský stroj však původní obyvatelstvo pod svou vahou drtil a obrozoval se cizí krví – dokud nezeslábl natolik, že už nebyl schopen asimilovat další národy. Až nakonec Germáni na západě a muslimové na východě převrhli stůl a začali nanovo.

Brooks Adams pozoroval koncem 19. století jasné paralely mezi starým Římem a Amerikou své doby. Ty jsou navíc s posupujícím časem stále zjevnější, a tak je Adamsovo dílo relevantnější než kdy předtím.

Moderní Amerika stejně jako starověký Řím považuje svůj ekonomický systém a jeho požadavky za absolutní a pevně stanovené, zatímco lidé jsou pro ni nahraditelní a zaměnitelní. Nacionalismus tedy ztělesňuje kompletní převrácení priorit. Pro nacionalistu jsou národ a jeho zájmy absolutní a nelze o nich vyjednávat. Hospodářský systém mu musí sloužit, takže nacionalismus neuznává ekonomická dogmata.

Kapitalisté obvykle vnímají soukromý majetek, trhy, práva, obchod atd. jako bezpodmínečné dobro, které přebíjí veškeré národní zájmy. Nacionalista však zná jen jedině bezpodmínečné dobro: zájem národa. Trhy, soukromý majetek, práva atd. jsou tak podle něj prospěšné jedině tehdy, pokud slouží národu. Pokud k obecnému blahu nepřispívají, musí být napraveny.

Tea Party (Hnutí Čajového dýchánku) i Occupy Wall Street vyrostla z hluboké frustrace americkou plutokracií. Adams nám jasně ukázal, kde se tyto plutokracie berou, jak se udržují u moci i jak nakonec zanikají. *The Law of Civilization and Decay* by měl být povinnou četbou pro všechny, kdo usilují o vytvoření lepší společnosti.

Poznámka:

1] Podobné názory rozvíjeli i jižanští agráři (Southern Agrarians) – pozn. DP.

Úvaha Grega Johnsona Brooks Adams on the Romans vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 27. října 2011.